

ENRIC GUINOT
Catedràtic d'Història Medieval de la Universitat de
València

VICENTE GARCÍA EDO
Professor de la Universitat Jaume I de Castelló

TAULA REDONA
L'OBRA LEGISLATIVA DE JAUME I

28 d'abril de 2008

EL DIRECTOR
DE LA REAL SOCIEDAT ECONÒMICA D'AMICS DEL PAIS

Es complau en convidar-lo a la Taula Redona que es celebrarà el dia 28 d'abril, a les 19:00 hores al Centre Cultural Bancaixa, Plaça de Tetuán, 23, de València, a càrrec de:

D. Enric Guinot Catedràtic d'Història Medieval de la Universitat de València (Estudi General)
Sobre el Tema: **"Una mirada a l'obra política de Jaume I"**

D. Vicente García Edo Professor de la Universitat Jaume I de Castelló
Sobre el Tema: **"L'obra legislativa de Jaume I"**

Moderador: **D. Jesús Huguet Pascual**

Col·labora: **Bancaja**

<http://www.rseapv.org>

València, abril de 2008

PREÀMBUL

Santiago L. del Agua

L'Econòmica. Llums i Ombres

L'Econòmica d'Amics del País amb motiu del 8é Centenari del naixement del rei Jaume I, fundador del Regne de València, organitza una taula redona recordant l'important tasca social, política, cultural i jurídica del rei Conqueridor, que esdevingué en la creació del Regne de València com a entitat política dotada de lleis pròpies, el Furs amb la participació dels ponents D. Enric Guinot i Rodríguez y D. Vicente García Edo.

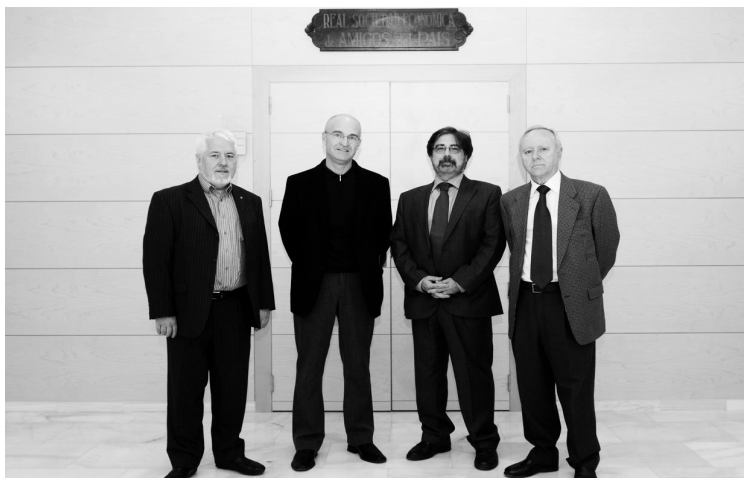
INTERVENCIÓ DE D. JESÚS HUGUET

Moderador de la taula

Secretari del Consell Valencià de Cultura i President de la Comissió de Literatura de la RSEAP.

Jesús Huguet, en la seua tasca de moderador de la taula redona, ha senyalat que es pot considerar Jaume I com a un rei cabdal per a la nostra Comunitat Valenciana, per la qual cosa l'Econòmica n'ha considerat oportú fer-ne una referència acadèmica de la figura del rei que va marcar el destí de la gent d'este poble, fins i tot del seu caràcter i forma de ser, al fundar el Regne de València, -en paraules de Joan Fuster, "amb partida de naixement el 9 d'octubre de 1238"-, definint un territori en els seus límits i fronteres, dotant-lo d'una estructura jurídica i política i integrant-lo dins del paradigma cultural occidental cristià, circumstàncies que, sense dubte, han estat d'una gran importància per a la definició dels trets d'aquest poble. Darrere aquestes paraules d'introducció, D. Jesús Huguet ha presentat els intervinents que qualifica com dos dels més importants especialistes en el Rei Jaume. D. Enric Guinot, Catedràtic d'Història Medieval de la Universitat de València, que ha estudiat particularment la cultura hidràulica de l'Edat Mitjana Valenciana i, a més, és autor del llibre "Els Fundadors del Regne de València", de gran importància perquè ens acosta a totes les genealogies que participaren o s'establiren a partir de la conquesta i creació del regne. D. Vicent Garcia

Edo és professor de la Universitat Jaume I de Castelló, alumne d' Arcadi García, que junt amb el seu pare Honori Garcia i Germà Colom son els més grans coneixedors dels Furs de València, el professor Garcia Edo és, tanmateix, un gran coneixedor del dret històric valencià i continuador de la tasca d'aquells en l'estudi dels Furs havent-ne publicat un nombre important d'edicions al respecte.

Els ponents D. Enric Guinot i Rodríguez i D. Vicente García Edo, amb el moderador D. Jesús Huguet i el Director de l'Econòmica, D. Francisco Oltra, moments abans de la taula redona, en la "Saleta de l'Entitat Fundadora" en el Centre Cultural de la Fundació Bancaixa.

Un moment de la taula redona.

UNA MIRADA A L'OBRA POLÍTICA DE JAUME I

Enric Guinot i Rodríguez

Professor d'Història Medieval de la Universitat de València (Estudi General)

Resum de la intervenció

El Professor Guinot, en la seua exposició, ha parlat de la dificultat del treball de l'historiador per a reconstruir la biografia personal, pública y política del Rei Conqueridor per la feblesa de les fonts del segle XIII, però també per la seua mitificació, que obliga a esbrinar adequadament els fets històrics dels que s'han afegit al llarg de la història. Es tracta d'un rei que és un mite per a València, i també per a Mallorca, com a fundador i creador del regne i la seua integració a la civilització cristiana sota la preexistent societat musulmana. (Encara que existeix un altra visió del rei Jaume I a Aragó i Catalunya on el personatge no té les mateixes connotacions ni reconeixement)

Per a entendre el personatge i la seua particular visió del món, cal analitzar uns fets que es produïren en un context històric molt canviant, la baixa edat mitjana, i en una terra de frontera sotmesa a tensions i disputes, agreujades pel fort creixement demogràfic generat pel procés, lent però continu, de desenvolupament agrícola, del comerç i les ciutats que provoquen una sèrie de canvis polítics, sociològics institucionals, com la maduresa política del patriciat urbà o la concepció pública de l'autoritat reial, canvis que arriben fins i tot a la religió, eix paradigmàtic de la societat medieval (i així, les noves "ordres menors" -franciscans i dominics- atretes per la nova realitat de la ciutat assenten-hi els seus convents en contrapunt al sistema monàstic i de les ordres militars dels segles anteriors)

La conquesta donà carta de naixement al regne de València, però cal plantejar la qüestió de quina necessitat tenia Jaume I, l'any 1245 i als set anys de la conquesta de la ciutat de València, de donar aquest privilegi a una ciutat on és probable que encara no existira la forta pressió social de les classes urbanes, encara febles. Quina part correspon a la visió personal del rei i quina a la resta dels actors, com ara els nobles, l'església, els burgesos... el moviment de fons d'aquest període històric. Pot

ser, la frontera marcada pel rei al riu Cènia li va proporcionar un escenari on desenvolupar-se amb més autonomia en un entorn complicat per a la autoritat reial des de'l punt de vista polític i sociològic. Més autonomia per a legislar des d'una altra visió, més pública, de l'autoritat i la territorialitat amb la recuperació del dret romà, més adequat que no el de tradició germànica, més feudal, del antics territoris d'Aragó i Catalunya. I, al mateix temps, obtindre nous aliats per als seus objectius polítics.

Altra qüestió seria la relativa a la distinció entre " repartiment" (repartiment del botí) i "repoblament". Aquest últim hi és un procés més lent i es produeix al llarg de tota la resta del segle XIII, i mes complicat per la implicació d'una gran quantitat de gent en el procés de creació de tota una nova societat, amb una nova reorganització de l'espai pel repartiment de les terres i de nous processos de colonització i roturació i per la fundació de nous pobles -les "viles noves", "cartes de poblament"- que conformen una nova xarxa urbana, i en bona manera un nou paisatge amb tanta força que arriba fins als nostres dies, i per l'extensió d'una nova religió, una nova cultura i una nova llengua que tindrà una indubtable transcendència per a la història d'aquest poble.

Per altra banda, és cert que a partir de la conquesta i fundació del regne Jaume I desplegà una intensa activitat organitzadora del territori, però són els seus nous habitants, -i els musulmans que hi estaven, i que mantenen la seua religió i cultura si bé en situació precària- els que crearien les noves xàrcies necessàries per a l'organització de la vida: els mercats, les rutes de comerç, l'estructura i producció agrícola, les parròquies que integren els pobladors i construïxen les primeres esglésies, -sobre les anteriors mesquites-, o els nous pobles i viles.

Commemorar i valorar la figura de Jaume I, significa parlar d'una gent i d'una terra en un context històric de canvi, amb els seus projectes, èxits i fracassos que esdevenen en uns fets que han contribuït de manera fonamental a la conformació del que hui considerem com a poble valencià i la seua pròpia percepció.

L'OBRA LEGISLATIVA DE JAUME I

Vicent García Edo

Professor de la Universitat Jaume I de Castelló

Resum de la intervenció

El Professor García Edo ha fet una aproximació a l'obra jurídica del rei Jaume I a partir de l'anàlisi dels texts de lleis atorgades per ell amb referències a texts com els "Costums de la Ciutat de València" -tota un declaració de principis dels fonaments del poder a l'època- o el "Llibre dels Fets" -vertadera autobiografia de Jaume I

El rei, al que ha definit com un personatge molt singular i atractiu, exercia una monarquia on tot el poder formal estava concentrat en la seua persona segons un dret que li venia del seu pare i derivava del que havia segut donat per Deu, amb caràcter permanent, a la seua dinastia. Però la seua personalitat es va fer palesa en les relacions amb els altres poders efectius d'aleshores, la noblesa i l'església, (i a l'efecte refereix el professor García Edo l'anècdota que parla de quan Jaume havia fet tallar la llengua del bisbe de Girona pel fet d'haver criticat alguna de les seues decisions, per la qual cosa el rei va estar excomulgat uns quants anys pel Papa, que després el va obligar a terminar la construcció del monestir de Benifaçà per tal de penedir-se i tornar al seu de l'església, anècdota que és molt il·lustrativa de la personalitat del rei

Jaume I es va rodejar, en la seua cort, d'un entorn de notaris i escrivans integrats en la Cancelleria Reial, però també de legistes, decretalistes i juristes que coneixien les noves corrents jurídiques europees contingudes en els "códices bononienses", texts manuscrits de glosses de la gran obra recopilatòria jurídica romana ordenada per Justinià al primer terç del segle VI, el "Corpus Iuris Civilis", recuperats i reinterpretats al començament del segle XII a la Universitat de Bolònia, junt al dret germànic i canònic, creant-se el que es va anomenar "Ius Comune", que proporcionava solucions jurídiques millor adaptades a la complexitat d'una societat medieval, aleshores, en un lent però continu procés de canvi i creixement demogràfic pel desenvolupament de l'agricultura i el resorgiment del comerç i la vida urbana. Este moviment cultural i jurídic nascut a Itàlia arribà a la Corona d'Aragó, principalment a la ciutat

de Barcelona, on restà latent fins que va sorgir la possibilitat de la seua aplicació, que hi va ser precisament el procés de conquesta. La aplicació dels nous principis de dret, a més, es conciliava millor amb les necessitats i pretensions realistes de Jaume.

Els juristes de la Cort, que participaven d'este moviment, contribuïren a donar forma jurídica a la tasca política de Jaume I a partir de la conquesta i fundació del regne de València utilitzant els principis jurídics del "Ius Comune" en les constitucions municipals. Esta aplicació del dret italià no era igualment apreciada en altres territoris, com ara Aragó, on els nobles reclamaven la preeminència de l'antic dret aragonés, germànic i nobiliari, pretensió que afrontà Jaume I en 1265 reivindicant el seu dret reial a l'ús del treball jurídic elaborat per la seua Cancelleria, com ha deixat ben clar al "Llibre dels Fets".

El regnat de Jaume I va suposar una revolució jurídica en la manera d'organitzar i legislar els seus estats, i per a la normalització i modernització del dret municipal que es va produir a partir de l'atorgament de les lleis als nous territoris conquerits. La seua gran producció legislativa comença al 1230, amb la "Carta de franqueces de Mallorca", que pretén establir les bases de la governació de Mallorca i el seu regne, amb certa vinculació a Catalunya per la seua participació. Però va ser a València, on va voler el rei tindre més control de tot el procés colonitzador i, ja durant la preparació de la campanya de conquesta, va ordenar als seus juristes i legistes la redacció d'un text jurídic molt complet sota la coordinació de Pere Albert, format a la Universitat de Bolònia, la qual cosa va permetre promulgar "Els Costums de València" al 1261, només obtinguda la capitulació de la ciutat.

Els "Costums de València" posseeixen l'estructura del "Códex Justinian", amb una extensió i voluntat normativa incomparablement més gran que els atorgats a Mallorca, i tingueren continuació en tot un seguit de més d'un centenar de privilegis a la ciutat -entre els quals el de nomenaments dels jurats de València, que fou la primera ciutat a la que es concedeix tal privilegi i que posa en relleu la importància que dóna el rei a les estructures organitzatives autònomes de la ciutat. Aquest conjunt jurídic, a partir de 1261, es convertiria en furs generals del regne els quals donarien personalitat a la nova entitat política fins els nostres dies.